

Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza

Mine Erturgut*

Türkiye Bankalar Birliği tarafından 4 Mart 2004 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Elektronik İmza Kanunu" konulu konferansta Sayın Mine Erturgut tarafından sunulan tebliğ metninin gözden geçirilmiş halidir.

I. Elektronik Belge

A. Kavram ve Terim

Elektronik belge dediğimizde, en basit ifadeyle elektronik ortamda sayısal olarak kodlanmış şekilde bulunan elektronik veriler kastedilmektedir. Bu anlamda internet üzerinden yapılan hukuki işlemler, e-mail yoluyla gönderilen irade beyanları, çeşitli veri taşıyıcılarına kaydedilmiş ve irade açıklaması içeren elektronik veriler aklımıza gelmektedir.

Elektronik belge veya elektronik kayıt gibi terimler, elektronik ortamda yaratılan bir bilgiyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır¹.

Belgenin sözlük anlamı, "*bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, doküman*" dır². Belge, günümüze kadar, günlük hayatta kullanıldığı şekliyle hemen her zaman, kağıt üzerinde cisim bulmuş olma unsuruyla bağdaştırılmıştır. Çünkü bu şekliyle kağıt üzerindeki belgelerin istenildiği anda ibraz edilmesi ve her an gözle algılanabilir şekilde bulunması özelliklerinin getirdiği avantaj, kağıtta tecessüm etmiş belgelerin şimdiye kadar tercih edilmesini ve yaygın kullanımını sağlamıştır. Belgelerin herhangi bir yardımcı araç olmaksızın görülebilmesi her zaman algılanabilir olduğu anlamındadır.

Belge, medeni usul hukukundaki senet kavramından geniş bir anlama sahiptir. Her senet bir belgedir, fakat her belge medeni usul hukuku anlamında senet özelliklerini taşımaz.

Elektronik belgelerle ilgili teknik tanım olmadığı gibi bir hukuki tanım da henüz bulunmamaktadır. Elektronik belge terimi, kağıda dayalı belgeler karşısında bir sınırlamayı ifade eder ve bununla açıklamanın bulunduğu veri taşıyıcısının nitelemesi anlatılır. Sayfa üzerinde, işaretler ve harflerden oluşan bir yığın taşıyan kağıt belgeler gibi, elektronik belgeler de çoğunlukla o zamanki işletme sistemi anlamında, bir ya da daha fazla veriler formunda, kodlanmış ve/veya kodlanmamış bilgi yığını (bilgiler yığını) içerir.

Kağıt belgelerin aksine, elektronik belgelerde en önemli sorun, belgenin içeriğinin sonradan değiştirilip değiştirilmediğinin tespitinin mümkün olmamasıdır. Bu durum, elektronik belgelerin yargılamada ispat aracı olarak kullanılmasına da engel olmaktadır. Özel hukuk alanında hukuki işlemlerin yapılmasında kural olarak şekil serbestisi ilkesi geçerlidir.

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Araştırma Görevlisi.

Buna karşılık usul hukukunda hukuki işlemlerin ispatında senetle ispat kuralı olarak zorunludur (HUMK md.288 vd.). Bu sebeple elektronik imzanın kullanımında, özel hukuk alanında hukuki işlemlerin tesisinde karşılaşılabilecek problemlerden daha önemlisi, usul hukukunda bu hukuki işlemlerin ispatında karşımıza çıkacaktır.

B. Elektronik Belgenin Görünüm Şekilleri

Elektronik belgelerle üç şekilde karşılaşılır³:

- Bilgisayarın belleğinde veya veri taşıyıcısında kayıtlı veriler: (Bilgisayarın Ana Belleğinde Kayıtlı veya Disket, CD Gibi Taşıyıcılarda Kayıtlı Veriler) Dış bellek birimleri, verilerin kalıcı olarak saklandığı yerdir. Bunlar, sabit diskler (hard disk), disketler, CD ler ve teyplerdir⁴.
- Bilgisayar Ekranında Görülen Veriler (İnternet Aracılığıyla Görülen Veriler): Kişinin e-mail adresinde saklı bulunan elektronik belgeler veya bir internetteki web sitesinde yayınlanan veriler örnektir.
- Bilgisayar Çıktısı ve Bilgisayar Faks: Bilgisayar çıktısı, elektronik ortamda bulunan bir verinin yazıcı (yardımcı araç) vasıtasıyla kağıtta vücut bulmuş halidir. Böylece, elektronik ortamdaki veri, elektrik mevcut olduğu sürece gözle görülebilir olan durumundan, elle tutulabilir ve her zaman görülebilir bir duruma geçmiş olmaktadır. Bilgisayar çıktısı için yazıcıya ihtiyaç bulunmaktadır. Bilgisayara bağlı yazıcı sayesinde, bilgisayar ekranında görülebilen herhangi bir veri, kağıt yüzeye aktarılmış olmaktadır.

Elektronik verinin orijinali, veri taşıyıcısında kayıtlı durumdadır; çıktı ise ancak bu verinin kopyası olabilir⁵. Bilgisayar çıktısı, elektronik belgenin “yazılı şekilde cisim bulmuş kopyası” olarak nitelendirilebilir⁶. Bilgisayar çıktısı olduğu takdirde, kısmen kağıt formatında bir senedin ibrazı söz konusu olabilir⁷. Aslında bu çıktı sayesinde insani bir düşünce açıklaması bir kağıt üzerinde cisim bulmuş, harflerle doğrudan algılanabilir duruma gelmiştir. Bu halde, senetteki düşünce açıklamasının hangi şekilde, kağıt üzerinde şekle büründüğü önemli olmadığından bilgisayar çıktısının senet niteliği kabul edilebilir. Bilgisayar çıktısı başlı başına bir yazılı belge olabilir, çünkü senedin cisim ve düşünce açıklaması içermesi unsurlarına sahiptir; fakat bu tespitten hareketle çıktının, elektronik imzalı belgenin orijinali olduğu yönünde bir çıkarım yapılamaz. Elektronik belge, gönderici tarafından oluşturularak veri aktarımı hatları sayesinde karşı tarafa gönderilmektedir. Alıcıya ulaşan sadece bir kodlamadır, bu kodlama doğrudan algılanabilir değildir ve cisim bulmamıştır.

Elektronik imzalı belgenin çıktısı üzerinden, elektronik imzanın kontrol edilmesi mümkün değildir. Çünkü elektronik imzanın kontrolü, ancak elektronik şekilde gerçekleştirilebilir. Bu sebeple çıktısı alınmış bir elektronik belgede artık veri değişikliğinin tespit edilebilmesi mümkün değildir.

Ayrıca kimlik tespiti bakımından yine sertifikanın kontrolü, yani sertifikanın geçerliliği ve kimin adına düzenlendiği gibi hususlar ile sertifika yolunun geçerliliğinin incelenmesinin, elektronik ortamda yapılması mümkündür. Böylece, elektronik ortamda incelenemeyecek olması sebebiyle el yazısıyla imzanın fonksiyonlarını yerine getiremeyecek olan elektronik imzalı belgenin çıktısı, senet niteliğinde kabul edilemeyecektir⁸.

II. Elektronik İmza ve Elektronik İmzalı Belgeler

A. Elektronik İmza

1. Kavram ve Tanım

a. Kavram

Elektronik imza, konuyla ilgili birçok çalışmada ve Avrupa Birliği Direktifi⁹ ve pek çok ülkelerin kanunlarında tanımlanmıştır. Bütün bunlar dikkate alınarak kavramı açıklamak gerekirse, elektronik imzanın, kişilerin biyometrik özelliklerine dayalı (ses, göz retinası taraması, parmak izi taraması gibi) biyometrik yöntemler, kredi kartlarında kullanılan PIN kodları, elle atılmış imzanın tarayıcıdan geçirilerek elektronik ortama aktarılmış hali, bilgisayar ekranında bu amaçla yapılmış bir kalemle atılan imza tekniği veya çift anahtarlı kriptografiyle oluşturulan dijital (sayısal) imzayı da içeren bir üst kavram olarak karşımıza çıktığı görülmektedir¹⁰.

Elektronik imzaya ihtiyaç duyulmasının en önemli sebebi, hukuki işlemlerde güvenlik, kimlik tespiti, inkar edilmeme gibi özelliklerin sağlanmak istenmesidir.

Elektronik imzanın kullanım alanlarından biri, banka hesapları arasında yapılan elektronik ödeme işlemleridir. Elektronik ödeme işlemlerinin iki çeşidi vardır: İlki, bankanın müşterisinin hesabından, aynı bankada veya başka bir bankada bulunan bir alıcı hesabına para gönderilmesi; ikincisi ise yabancı bir hesaptan, müşteri hesabına para transferidir. Bu işlemlerdeki veriler, ayrı ayrı gösterilir ve para miktarı, hesap numarası, banka kodu, kullanım amacı gibi havale için gerekli bilgileri içermektedir. Bu veriler kural olarak, muhasebe programından veya müşterinin bilgisayarında kullanılan yazılım programınca üretilmektedir. Bu süreç, çoğunlukla otomatik olarak işler. Banka hesapları arasında yapılan bu ödeme işlemlerinde kural olarak yetkililerin imzalarının bulunması gerekir. Ancak işlemler, elektronik ortamda yapıldıkları zaman, en azından el yazısı ile imzaya eşdeğer, hukuken bağlayıcılığı sağlayan bir ikameye ihtiyaç vardır.

b. Tanım

Avrupa Birliği Direktifinde (md.2) elektronik imza, “*başka bir elektronik veriye eklenen veya onunla mantıksal bağlantısı bulunan, kimlik teşhisine yarayan elektronik formda bulunan veriler*” olarak tanımlanmıştır.

Türk hukukunda da, elektronik imza tanımında Avrupa Birliği Direktifi esas alınarak bir tanım yapılmıştır. Buna göre, elektronik imza, “*başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri*” şeklinde tanımlanmıştır (EİK md.3, b).

Elektronik imza tanımlarında herhangi bir teknolojiye üstünlük tanınmadan, sadece ondan beklenen fonksiyonlar dikkate alınarak tanım yapılması “*teknolojik tarafsızlık*” kavramıyla açıklanabilir. Böylece elektronik imza alanında gerçekleşen değişikliklerin kanun değişikliğine gerek kalmaksızın uygulanabilmesi sağlanmış olmaktadır. Kanuni düzenlemeler, bu anlamda teknolojinin gerisinde kalmamış ve her değişikliğe uygulanabilir bir duruma getirilmiştir. Elektronik imza, günümüze kadar imzalamak için kullanılan ve ileride kullanılacak tüm yöntemleri kapsar bir şekilde hukuki düzenlemeye kavuşmuştur.

2. Elektronik İmza Çeşitleri

a. Basit Elektronik İmza

Basit elektronik imzaya mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde çeşitli sebeplerle ve en önemlisi hukuki işlem güvenliğinin sağlanması bakımından çeşitli şartlar getirilmiştir. Aşağıda basit imza açıklandıktan sonra esasen gelişmiş elektronik imza, güvenli (nitelikli) elektronik imza ve akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından verilmiş elektronik imza şeklinde yapılan ayırım basit elektronik imza esasından getirilen ek şartlara göre yapılmış bir ayırımdır.

Bu ayırımın tercih edilmesinin sebebi, gerek Kıta Avrupası'ndaki hukuksal düzenlemelerde, gerekse Türk hukukundaki düzenlemelerde elektronik imzanın çeşidine bakılmaksızın taşıdığı özelliklere göre ayırlara tabi tutulmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu tür bir düzenleme tarzı, teknikteki gelişmelerin dikkate alınmasına olanak vermesi bakımından uygun bir tutumdur. Böylece, kanun koyucu, bilimin ve tekniğin, kanunun yapıldığı o günkü durumuyla kendini sınırlamaksızın gelecekteki elektronik imza alanındaki teknolojik gelişmelere de uyulanabilir bir yol izlemek amacındadır.

Sadece güvenli elektronik imzalar hukuki işlemlerde şekil şartını yerine getirmeye elverişlidir ve yargulamada senet delili olarak kullanılabilirler. Basit elektronik imzalar bakımından bu sonuca varmak mümkün değildir. Ancak, Avrupa Birliği Direktifine göre, bir elektronik imzanın,

- sadece elektronik formda olması
- veya nitelikli bir sertifikaya dayanmaması
- ya da akredite edilmiş bir sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından verilmiş nitelikli bir sertifikaya dayanmaması
- yahut güvenli bir imza oluşturma aracıyla üretilmemiş olması

gerekçeleriyle hukuki etki doğurmasına veya yargulamada caiz delil olarak kullanılmasına engel olunmaması düzenlenmiştir (Direktif md.5).

Basit elektronik imza başlığı altında, bilgisayar ekranına kalemle atılan imza, biyometrik imza, dijital imza ve el yazısıyla imzanın tarayıcıdan geçirilerek elektronik belgelere eklenmesi durumları incelenebilir.

b. Gelişmiş Elektronik İmza

Gelişmiş elektronik imza, genel olarak elektronik imza tanımından yola çıkılarak, bu tanıma çeşitli unsurların eklenmesi suretiyle tanımlanmaktadır. Gelişmiş elektronik imza, verinin bütünlüğünün korunduğunu göstermesi yanında, imzalayanın kimliğinin tespitini de sağlar.

Avrupa Birliği Direktifine göre (md.. 2) gelişmiş elektronik imza, sadece imzalayana bağlı olan; imzalayanın kimliğini belirlemeye imkan veren; sadece imzalayanın kontrolü altında tutabileceği araçlarla oluşturulan ve verilerde sonradan yapılacak değişikliklerin bilinmesini sağlayan elektronik imza olarak tanımlanmıştır.

Buna karşılık, Türk hukukunda gelişmiş elektronik imza tanımına yer verilmemiştir. Ancak gelişmiş elektronik imzanın unsurları, güvenli elektronik imza tanımındaki unsurlarda yer almaktadır (EİK md.4).

c. Güvenli Elektronik İmza

Avrupa Birliği Direktifinde, güvenli elektronik imza tanımı yapılmamış, bunun yerine, üye ülkelerin el yazısı ile imzaya eşdeğer kabul edecekleri ve yargılamada delil olarak kullanılmasını temin edecekleri imzanın unsurları bakımından güvenli elektronik imza kabul edilmiştir. Bunun için gerekli şartlar, gelişmiş elektronik imzanın unsurlarını taşıyan bir elektronik imzanın, nitelikli elektronik sertifikaya dayanması ve güvenli imza oluşturma araçları ile oluşturulmuş olmasıdır. Bu unsurların varlığı halinde üye ülkeler bu imzanın el yazısı ile imzaya eşdeğerliğini ve yargılamada delil olarak kullanılmasını sağlayacaklardır (md. 5).

Türk hukukunda, “güvenli elektronik imza” kavramı tercih edilmiştir. Buna göre güvenli elektronik imzada bulunması gereken özellikler şunlardır:

- Münhasıran imza sahibine bağlı olmalı,
- Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulmuş olmalı,
- Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlamalı,
- İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlamalıdır.

Avrupa Birliği Direktifinde gelişmiş elektronik imza tanımının unsurları olan dört unsur, hukukumuzda güvenli elektronik imzanın unsurları arasında belirtilmiştir. Bu şekilde hukukumuzda gelişmiş elektronik imza şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Güvenli elektronik imza, Avrupa Birliği Direktifinde belirtildiği üzere el yazısıyla imzaya eşdeğer sayılacak ve yargılamada caiz delil olarak kullanılacaktır. Hukukumuz açısından bu hususların gerçekleştiği söylenmelidir. Zira Elektronik İmza Kanununda, güvenli elektronik imza, el yazısıyla imzaya eşdeğer kabul edilmiş (md. 5 ve 22) ve elektronik imza ile oluşturulmuş verilerin senet hükmünde olacağı belirtilmiştir (md. 23).

d. Akredite Edilmiş Sertifika Hizmet Sağlayıcısı Tarafından Verilen İmza

Hukukumuzda sertifika hizmet sağlayıcıları bakımından akreditasyon sistemi kabul edilmemiştir. Buna karşılık, Avrupa Birliği Direktifinde ihtiyari akreditasyona yer verilmiştir (md.. 2, no. 13). İhtiyari akreditasyon, bir sertifika hizmet sağlayıcısı işletmesi için özel hak ve yükümlülüklerle bağlı olarak izin verilme usulüdür. Sertifika hizmet sağlayıcısı, yetkili makama başvurarak akredite edilmek isteyebilir. Bu durumda Elektronik İmza Kanununda yer alan ve Elektronik İmza Kanununa dayanarak çıkartılmış olan Tüzükteki şartları taşıdığını ispat etmelidir. Bu halde yetkili makam, ilgili sertifika hizmet sağlayıcısının akreditasyonunu sağlar. Akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcısı, yetkili makamdaki bir işaret alır ve bu işaretle sertifika hizmet sağlayıcısının nitelikli sertifikaya dayanan nitelikli elektronik imzası için kapsamlı teknik ve kurumsal güvenlik araştırması yapıldığı konusunda bir ispat sağlar.

Akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcıları tarafından verilmiş nitelikli sertifikaya dayanan güvenli elektronik imzaların, hukuki işlemin şekli veya belgelerin ispat gücü bakımından güvenli elektronik imzalara nazaran bir farklılığı bulunmamaktadır. Çünkü

kanunda hukuki işlemler açısından şekil ve elektronik imzalı belgelerin delil olarak kullanılmasına ilişkin düzenlemelerde akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcılarından ayrıca bahsedilmemektedir.

B. Elektronik İmzalı Belgeler

Elektronik imzalı belge, elektronik bir usul yardımıyla imzalanmış bir elektronik belgedir¹¹.

Elektronik imzalı belgeler de, irade açıklaması içerir ve düzenleyici tarafından imzalanmıştır¹².

Elektronik imzalı belgeyle “imzalanmış verinin teknik durumu” anlatılmak istenir. Elektronik imzalı belgeler, sesler ve resimler de içerebilir. Bir elektronik imzalı belgede teknik olarak bir veya daha fazla veri söz konusu olabilir. Çünkü elektronik imza sadece bir veri üzerinde olabilir (gönderilen metnin imzalanmış ve imzalanmamış kısımları). Hukuki işlemlerde elektronik imzalı belgelerde, belgenin elektronik irade açıklaması taşıyıcısı olması ön planda bulunur.

Elektronik imzalı belgelerin, imzanın taşıdığı özelliklere göre “senet” sayılması mümkündür (HUMK md.295/A).

Bu başlık altında kambiyo senetlerinin elektronik olarak düzenlenmesinin mümkün olup olmadığı değerlendirilebilir. TTK'nın 668. maddesine göre, poliçe üzerindeki beyanların el yazısı ile olması şarttır. El yazısıyla imza yerine mihaniki (kendiliğinden olan, mühür, baskı gibi) herhangi bir araçla veya el ile yapılan yahut tasdik edilmiş olan bir işaret ya da resmi bir şahadetname (resmi makamın verdiği belge) kullanılarak poliçenin imzalanması mümkün değildir. Bu durumda Ticaret Kanunundaki hüküm değişmediği sürece, kambiyo senetlerinin elektronik yolla imzalanması mümkün gözükmemektedir. Poliçeler hakkında düzenleme içeren imzalar hakkındaki bu hüküm bonolar için de geçerlidir (TTK md.690). Aynı şekilde çekler bakımından da, poliçedeki el yazısıyla imzaya ilişkin hükümler uygulanacaktır (TTK md.730, 19).

Bundan başka, kambiyo senetlerinin özelliği tedavül kabiliyetinin olmasıdır. Senetlere ilişkin özelliklerden, senedin işlem elverişliliği (Verkehrsfähigkeit) ile vücuda gelmiş düşünce açıklamasının içeriğinden her zaman bilgi alınması imkanı kastedilir¹³. Asıl olarak, işlem elverişliliğinin iki unsuru olduğu söylenebilir:

- İstenildiğinde ibraz edilebilme olanağı (Vorlagefähigkeit)
- Her zaman üzerinde tasarruf edilebilir olması (jederzeitige Verfügbarkeit)

Bu özellikler kambiyo senetleri bakımından da vazgeçilmez olarak nitelendirilebilir.

III. Türk Hukuku Bakımından Elektronik Belgelerin Durumu

A. Elektronik İmza Kanunu

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, 15.01.2004 tarihinde kabul edilerek 23.01.2004 tarihinde Resmi Gazetede (S. 25355) yayınlanmıştır. Kanun yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir (EİK md.. 25). Elektronik imza ve özellikle güvenli elektronik imza ve

elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı gibi, elektronik imza usulünde gerekli unsurlar Kanunda ayrıntılı olarak düzenlemekle birlikte, elektronik belge tanımı bulunmamaktadır.

B. Borçlar Kanunu

5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 22. maddesine göre, Borçlar Kanununun 14. maddesinin birinci fıkrasına eklenen cümle şöyledir: “Güvenli elektronik imza elle atılan imza ile aynı ispat gücünü haizdir”. Böylece Elektronik İmza Kanununun 5. maddesindeki istisnalar dışında her türlü hukuki işlem güvenli elektronik imza ile oluşturulabilecektir. Kanunun 5. maddesinin II. fıkrası şöyledir: “Kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.”

C. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 23. maddesiyle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa 295. maddeden sonra gelmek üzere 295/A maddesi eklenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrasına göre, “Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler senet hükmündedir. Bu veriler aksi ispat edilinceye kadar kesin delil sayılırlar.” İkinci fıkrada ise güvenli elektronik imza ile oluşturulmuş verinin inkarı durumunda nasıl bir inceleme yapılması gerektiği konusunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 308. maddesine kıyas yoluyla uygulanmak üzere atıf yapılmıştır. Bu fıkraya göre, “Dava sırasında bir taraf kendisine karşı ileri sürülen ve güvenli elektronik imza ile oluşturulmuş veriyi inkâr ederse, bu Kanunun 308. maddesi kıyas yoluyla uygulanır.”

Elektronik imzalı belgelerin İcra ve İflas Kanunu (İİK) bakımından durumları ise şu şekilde değerlendirilebilir. Elektronik imzalı belgeler İİK'nın 68. maddesinde düzenlenen itirazın kesin kaldırılması bakımından imzası ikrar edilmiş bir senet sayılacak mıdır? Elektronik belgelerin, elektronik imzayla oluşturuldukları takdirde icra mahkemesindeki yargılamada imzası ikrar edilmiş senet olarak ibrazının nasıl mümkün olacağı ve icra mahkemesinin bu senedi incelemeye yetkili olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Bu durum imzanın güvenli imza olması veya bu imza dışında kalan herhangi bir elektronik imza çeşidiyle belgenin oluşturulmuş olması tartışmasından ziyade, elektronik belgelerin senet niteliğine (özellikle yazılılık ve cisim bulmuş olma unsurları açısından) sahip olup olmadığıyla ilgilidir. Elektronik imzalı belgenin senet niteliği kabul edildiği takdirde, senedi imzalayan kişi tarafından imzanın ikrar edilmesi durumunda bu elektronik belge 68. madde anlamında belge olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık, imzası ikrar edilmiş elektronik belgenin, senet özelliklerini taşımaması sebebiyle itirazın kaldırılmasında sınırlı inceleme yetkisi olan icra mahkemesi tarafından incelenmesi mümkün olmayacaktır. Çünkü, elektronik formda ibraz edilen, elektronik belgenin icra mahkemesince görülüp algılanabilmesi ve itirazın kaldırılması konusunda kanaat edinilebilmesi için bilirkişinin yardımı zorunludur. Bu sebeple hangi çeşit imzayla imzalanmış olursa olsun, imzası ikrar edilmiş elektronik imzalı belge icra mahkemesinin sınırlı inceleme yetkisi sebebiyle itirazın kaldırılması aşamasında 68/I anlamında belge olarak nitelendirilemez.

Bundan başka, alacaklı takip talebi ile senedin aslını vermemişse itirazın kaldırılmasında, senedin aslını vermelidir. Fotokopi veya faks senet olmadığı için alacaklının itirazın kaldırılmasında bu belgelere dayanması mümkün değildir. Aynı şekilde senedin mikro filmi de tek başına itirazın kaldırılması için yeterli değildir¹⁴.

Buna karşılık, alacaklının senet fotokopisini ibrazı halinde, fotokopinin borçlu tarafından kabul edilmemesi durumunda icra mahkemesi tarafından fotokopinin değerlendirilemeyeceği görüşü¹⁵ dikkate alındığında borçlu tarafından fotokopinin kabul edilebileceği sonucu çıkmaktadır. Elektronik imzalı belge çıktısının bu anlamda itirazın kaldırılmasına yarar bir belge olduğu düşünülebilir. Çünkü, elektronik belgenin çıktısı, icra mahkemesi tarafından, görülüp algılanabileceği için, incelenebilecektir. Belgenin çıktısının, senedin özelliklerinden olan cisim bulma ve yazınlık niteliklerini karşıladığı söylenmelidir. Senedin diğer özelliği olan, imzanın bulunması unsurunun ise borçlu tarafından elektronik belgedeki imzanın ikrar edilmesi sonucu karşılanmış olduğu düşünülebilir. Ancak bütün bu söylenenler bakımından, takibin dayanağının itirazın kaldırılması duruşmasında ibraz edilen elektronik belge olması gerektiği belirtilmelidir.

Elektronik imzalı belgedeki imza inkarı durumunda ise icra mahkemesinin bu imzayı İİK.nun 68/a maddesine göre incelemesi mümkündür.

D. 4731 sayılı 28.12.2001 tarihli Kanun

Vergi Usul Kanununda 28.12.2001 tarih ve 4731 sayılı Kanunun 4. maddesiyle değiştirilen mükerrer 242. maddeye göre, elektronik kayıtlarla ve defterlerle ilgili düzenlemeler getirilmiştir.

"E) Mükerrer 242 nci maddesinin başlığı, "Elektronik ortamdaki kayıtlar ve elektronik cihazla belge düzenleme" şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddeye, birinci fıkrasının başına gelmek üzere "1." ibaresi ve aşağıdaki (2) numaralı fıkra eklenmiştir.

2. Elektronik defter, şekil hükümlerinden bağımsız olarak bu Kanuna göre tutulması zorunlu olan defterlerde yer alması gereken bilgileri kapsayan elektronik kayıtlar bütünüdür.

Elektronik belge, şekil hükümlerinden bağımsız olarak bu Kanuna göre düzenlenmesi zorunlu olan belgelerde yer alan bilgileri içeren elektronik kayıtlar bütünüdür.

Elektronik kayıt, elektronik ortamda tutulan ve elektronik defter ve belgeleri oluşturan, elektronik yöntemlerle erişimi ve işlenmesi mümkün olan en küçük bilgi ögesini ifade eder.

Bu Kanunda ve diğer vergi kanunlarında defter, kayıt ve belgelere ilişkin olarak yer alan hükümler elektronik defter, kayıt ve belgeler için de geçerlidir. Maliye Bakanlığı, elektronik defter, belge ve kayıtlar için diğer defter, belge ve kayıtlara ilişkin usul ve esaslardan farklı usul ve esaslar belirlemeye yetkilidir.

Maliye Bakanlığı; elektronik defter, belge ve kayıtların oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafaza ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, elektronik ortamda tutulmasına ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internet de dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında Maliye Bakanlığına veya belirleyeceği gerçek veya tüzel kişilere aktarma zorunluluğu getirmeye, bilgi aktarımında uyulacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, bu Kanun kapsamına giren işlemlerde elektronik imza kullanım usul ve esaslarını düzenlemeye ve denetlemeye yetkilidir."

Bu düzenlemenin yapıldığı zamanda henüz bir Elektronik İmza Kanunu yoktu. Fakat 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu 23 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe gireceğinden, Maliye Bakanlığı tarafından vergi hukukuyla ilgili olarak, elektronik imza kullanım usul ve esaslarına ilişkin düzenlemenin, 5070 sayılı Kanun dikkate alınarak yapılması gerekecektir.

Vergi Usul Kanununda yapılan bu değişikliğin genel gerekçesinde, bu düzenlemenin Maliye Bakanlığına verilen yetkiye ilişkin bir madde olduğu görülmektedir. Elektronik İmza Kanunu çıkarıldıktan sonra, elektronik imzalı fatura ve vergi hukukuna ilişkin belgelerin hukuki sonucu konusunda Elektronik İmza Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekeceği sonucuna varılmaktadır.

E. 4389 sayılı 18.06.1999 tarihli Bankalar Kanunu

Bankalar Kanununun, hesap ve kayıt düzeni başlıklı 13. maddesinin beşinci fıkrasında, bankaların, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, aldıkları yazılarla faaliyetleri ile ilgili belgelerin asıllarını veya mümkün olmadığı hallerde sıhhatlerinden şüpheli davet etmeyecek kopyalarını ve yazdıkları yazıların makine ile alınmış suretlerini tarih ve numara sırası ile düzenleyerek usulleri dairesinde saklamak zorunda oldukları düzenlenmiştir. Bu belgelerin Kurulca tespit olunacak usûl ve esaslar çerçevesinde mikrofilm, mikrofiş şeklinde veya elektronik, manyetik veya benzeri ortamlarda saklanmaları mümkündür. Bankaların yönetim kurulu kararları ile yurtdışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerinin müdürler kurulu kararları, aralarında açıklık bırakılmamak ve satır aralarında çıkıntı olmamak şartıyla, tarih ve numara sırasıyla 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun defterlerle ilgili hükümleri gereğince onaylanmış müteselsil sayfa numaralı ayrı birer deftere metnin doğruluğundan hiçbir şekilde şüpheli davet etmeyecek şekilde günü gününe kaydedilir ve her kararın altı üyeler tarafından imza olunur. İş hacimleri büyük olan bankalarda Kurumun izni ile ve yıl sonlarında ciltlettirilmeleri kaydıyla karar defterleri yerine yaprakları noterce tasdikli ve müteselsil sıra numaralı ayrı kalamoza kullanılabilir.

Bu fıkra da belgelerin saklanması ve karar defterleri ile ilgili bir düzenleme mevcuttur. Bankaların saklama zorunluluğu olan defter ve belgelerin fazlalığı sebebiyle bunların Maliye Bakanlığı'nın tespit edeceği şartlar çerçevesinde mikrofilm olarak saklanması imkanı getirilmiştir. Bankalar, belgelerin asıllarını veya bu mümkün değilse gerçekliklerinden şüpheli duyulmayacak kopyalarını saklayabilirler. Bu düzenleme Bankalar Kanunu açısından dır. Mahkemelerde buna dayanarak, senetle ispat kuralları çerçevesinde her durumda belgelerin aslı yerine kopyasını ibraz etmek mümkün olmayacaktır¹⁶.

F. 4822 sayılı 6.3.2003 tarihli Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 6.3.2003 tarihinde 4822 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce, mal, ticaret konusu taşınır eşya olarak tanımlanmıştı. Kanun değişikliğinde elektronik ticaret dikkate alınarak mal, *“alış-veriş konu olan taşınır eşyayı, konut ve tatil amaçlı taşınmaz malları ve elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri gayri maddi malları”*, kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Tüketicinin korunması bakımından kanun koyucunun elektronik ortamda artan alış veriş gözdardı etmemesi olumlu karşılanmalıdır.

Bundan başka, 4822 sayılı Kanunun 14. maddesi ile 4077 sayılı Kanuna 9. maddeden sonra gelmek üzere 9/A maddesi eklenmiştir. Bu maddede mesafeli sözleşmelere ilişkin düzenleme yapılmıştır. Kanuna göre, mesafeli sözleşmeler, *yazılı, görsel, telefon ve elektronik ortamda veya diğer iletişim araçları kullanılarak ve tüketicilerle karşı karşıya gelinmeksizin yapılan ve malın veya hizmetin tüketiciye anında veya sonradan teslimi veya ifası kararlaştırılan sözleşmelerdir* (TKK md.9/A/I).

Bu hükümle, elektronik ortamda ve tüketici ile karşı karşıya gelinmeksizin yapılan sözleşmeler Kanunun kapsamına alınmıştır. Ancak mesafeli satış sözleşmesinin elektronik ortamda yapılması durumunda da sözleşmenin yapılmasından önce, ayrıntıları Bakanlıkça çıkarılacak tebliğle belirlenecek bilgilerin tüketiciye verilmesi zorunludur. Sözleşmenin akdedilmesi için tüketicinin, bu bilgileri edindiğini yazılı olarak teyit etmesi gerekir. Elektronik ortamda yapılan sözleşmelerde teyit işleminin, yine elektronik ortamda yapılması mümkündür (TKK md.9/A/II). Elektronik ortamda yapılan mesafeli sözleşmeler bakımından, satıcı veya sağlayıcının elektronik ortamda tüketiciye teslim edilen gayri maddî malların veya sunulan hizmetlerin teslimatının ayıpsız olarak yapıldığını ispatla yükümlü olacağı belirtilmiştir (TKK md.9/A/IV). Aslında tüketicinin kendisine teslim edilen malın veya sunulan hizmetin ayıplı olduğunu ispat etmesi, genel kuraldan hareketle vakıadan lehine hak çıkaran (MK md.6) kişi olarak tüketiciye aitken, bu hüküm sonucunda, elektronik ortamda malın veya hizmetin ayıpsız teslim edildiğini ispatla yükümlü olan kişi satıcı ve sağlayıcı olacaktır. Böylece kanun tarafından ispat yükünün belirlendiği bir durum söz konusudur.

IV. Elektronik İmzalı Belgelerin İbrazi ve Hakimin Elektronik İmzalı Belgeleri Delil Olarak Değerlendirmesi

A. Elektronik İmzalı Belgelerin İbrazi

Kural olarak, mahkemeye senetlerin aslının ibraz edilmesi gerekir. Ancak, mahkemeye senedin aslı ibraz edilmemiş, sureti ibraz edilmişse davanın her aşamasında re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine senedin aslının ibrazı talep edilebilir. Bu durumda senet zayi veya telef olmamış ise aslı mecburidir (HUMK md.321). Görüldüğü üzere hakim senedin suretiyle de yetinebilir.

Elektronik belgelerin mahkemeye ibrazı, bir veri taşıyıcısının mahkemeye verilmesi ya da e-mail yoluyla mahkemeye elektronik belgenin gönderilmesi suretiyle olabilir. Mahkemede, elektronik belge, tekrar başka bir veri taşıyıcısı üzerine kaydedilecektir. Bu şekilde devamlılık fonksiyonu da yeterince sağlanmış olacaktır.

Bir elektronik açıklama, bilgisayar ekranında temsil edildikten sonra ya da yazıcıdan kağıt üzerine çıktısı alındıktan sonra yargılamaya delil olarak ibraz edilebilir.

B. Hakimin Elektronik İmzalı Belgeleri Delil Olarak Değerlendirmesi

Elektronik belgelerde, delil ibraz edenin iddia ettiği şekilde, belgenin imza sahibinden sadır olup olmadığı; belgenin içeriğindeki doğru olup olmadığı; irade beyanının açıklandığı vakiasının gerçekleşip gerçekleşmediği sorularına hakimin delilleri serbestçe değerlendirmesi ilkesi çerçevesinde nasıl çözüm bulunacağı tartışılması gereken problemlerdir. Sorulması gereken yegane soru, mahkemenin elektronik belgelerde gerçeklik ve içerik problemini delillerin serbest değerlendirilmesi çerçevesinde nasıl çözebileceğidir. Bu sorunun

cevabı, elektronik belgelerin güvenilirliğini tehdit eden tehlikelere bağlıdır. Mahkeme gerçeğe uygun olarak neyin belgelendiğini inceleyecektir.

1. Güvenli Elektronik İmzalı Belgeler Bakımından

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 295/A maddesine göre, güvenli elektronik imza ile imzalanmış verilerin senet hükmünde olduğu belirtilmiştir. Buna göre, yargılamada taraflarca, güvenli elektronik imzalı bir belge ibraz edildiği takdirde, bu belge “kesin delil” olarak hakimi bağlayacaktır. Bu belgelere, resmi senetlere yaklaşır bir nitelik verildiği belirtilmelidir. Nitekim, bu veriler aksi ispat edilinceye kadar kesin delil sayılırlar.

Hakimin, yargılamada ibraz edilen elektronik belgenin, güvenli elektronik imza ile imzalanıp imzalanmadığı hususunu kendiliğinden araştırması gerekir. Aksi halde sadece tarafın beyanı üzerine, ibraz edilen herhangi bir elektronik belgeye senet niteliği atfedilmiş olacaktır. Hakim keşif ve bilirkişi incelemesine re’sen karar verebileceği için, ibraz edilen elektronik belgedeki imzanın güvenli elektronik imza olup olmadığı bu suretle incelenecektir.

Hakimin kağıda dayalı senetlerde bu şekilde bir inceleme yapmasına gerek yoktur. Çünkü, senedin, senet niteliği gözle görülebilir. İbrahim edilen senet, ispat edilmek istenen hukuki işlem hakkında tam bir bilgiyi içeriyorsa ve kendisine karşı senet ileri süren tarafından imzalanmış ise hakim, bu belgeyi senet olarak kabul edecektir. Böylece iddianın ispatı konusunda, ibraz edilen kesin delil sebebiyle kanaate varacaktır.

Buna karşılık, elektronik belgelerde durum farklıdır. İbrahim edilen bir elektronik belgenin, kanunun saydığı şartları haiz bir belge ve dolayısıyla senet olup olmadığı hakim tarafından gözle görülebilir ve değerlendirilebilir durumda değildir. Bundan başka, hakimin bu konudaki özel ve teknik bilgi eksikliği de söz konusudur.

2. Güvenli Elektronik İmza Dışında Kalan İmzalı Belgeler Bakımından

Hakim, taraflar arasında çekişmeli olan vakıanın doğruluğu konusunda kural olarak tam kanaate sahip olmalıdır.

Mahkeme elektronik imzalı belgeyi sadece teknik yardımcı araçlar aracılığıyla algılayabilir. Elektronik imzalı belgelerin delil olarak takdir edilmesi, uygun teknik yazılım ve donanımı şart kılmaktadır. Ancak uygun yazılım ve donanım sayesinde elektronik imzalı belgeler, görülebilir, algılanabilir ve kontrol edilebilir.

Elektronik imzalı belgelerin serbest delil takdiri çerçevesinde değerlendirilmesinin şartı, imza kontrolünden sonra bir sonuca ulaşılmış olmasıdır. İmza kontrolünde sonuç ya pozitif ya da negatiftir. Bu halde hakim elektronik imzalı belgenin gerçekliğini ve doğruluğunu takdir edebilecektir.

İmzanın gerçekliğinin tespiti sonucunda, imzalı belgenin değiştirilmediği ve gizli imza anahtarı sahibinden kaynaklandığı ispatlanmış sayılacaktır. Bundan sonra mahkeme için kural olarak, delillerin serbest değerlendirilmesi çerçevesinde, elektronik imzalı belgenin içeriğinden şüphelenmeyi gerektirecek makul bir sebep olmayacaktır. Aynı durum, pozitif imza kontrol sonucunun bilirkişi raporuyla tespit edilmiş olması halinde de geçerlidir. Burada da mahkemenin, bilirkişi raporunu hiçbir gerekçe göstermeksizin dikkate almaması mümkün değildir. Mahkemenin bilirkişi raporuna aykırı görüşünü, kendi mesleki bilgisine ve bilirkişi

raporundan edildiği bilgiye dayandırması ve bu kararını makul bir şekilde gerekçelendirmesi gerekmektedir.

V. Elektronik İmzalı Belgeler Hakkında Sahtelik İddiası

A. Sahtelik İddiası

Yargılamada ibraz edilen senedin sahteliğinin ileri sürülmesi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 314. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre “*Resmi ve gayri resmi her nevi senedatın sahteliğini iddia eden kimse asıl davayı rüyet eden mahkemede bu iddiasını gerek davayı asliye ve gerek davayı hadise suretiyle ikame edebilir. Usulüne tevfikan icra kılınan tetkikat neticesinde senedin sahte olmadığına dair mahkemeden sadır olan karar kesbi katiyet ettikten sonra iş bu senet hakkında mahakimi cezaiyede dahi sahtelik iddiası mesmu olmaz.*” Bu hükme göre, ibraz edilen elektronik imzalı bir belgenin sahteliği ya aynı dava içinde ya da ayrı bir dava açılarak ileri sürülebilecektir. Bu bakımdan elektronik imzalı belgelerin kağıda dayalı adi senetlerden bir farkı bulunmamaktadır.

B. Sahtelik İncelemesi

Güvenli elektronik imza ile oluşturulmuş veriyi, imzaladığı iddia edilen taraf, imza inkarında bulunursa, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 308. maddesi kıyas yoluyla uygulanacaktır. Bu maddenin kıyas yoluyla uygulanması için, yine öncelikle elektronik belgenin güvenli elektronik imza ile imzalanmış olup olmadığının tespiti gerekir. Zira güvenli elektronik imza dışında kalan imzalar bakımından, bu elektronik belgeler senet sayılmadığı için, imza incelemesine ilişkin Kanunun 308. maddesinin uygulanması mümkün olmayacaktır.

Kanunun 308. maddesine göre “*Davanın esnayı tahkikında bir taraf kendisine nispet olunan senette muharrer yazı ve imzayı inkar veya tanımadığını beyan ederse iki tarafın ifadatı ve olbapta serdolunan deliller üzerine hakim kafi derece kanaat hasil eylediği takdirde senedi kabul veya hükümden iskat ederek esas hakkında karar verir. Kanaat hasil olmazsa hakim iki tarafın tayin olunacak günde bizzat ispatı vücud etmelerine karar verir. Her iki taraf muayyen günde müteakiben senet hakkında izahat ita ve medarı tatbik olacak evrakı irae ve tayin ve yazı ve imzanın mevsukiyetini ne şekilde ve ne vasıta ile ispat edebileceklerini beyan ederler.*”

Kanunun 308. maddesinde, sahtelik iddiasının incelenmesi için izlenmesi gerekli bir sıra bulunmaktadır. Hakim ilk önce tarafların durumlarını ve davadaki açıklamalarını değerlendirerek senet hakkında bir karar verebilir. Bir kanaate varılamamışsa ikinci olarak hakim, tarafları belirlediği bir tarihte duruşmaya davet eder. Duruşmaya davet, imzayı inkar eden taraf bakımından isticvabın (HUMK md.234) sonuçlarını doğurur. Bu sebeple imza inkarında bulunan taraf, usulüne uygun şekilde çağırıldığı halde duruşmaya gelmezse isticvap konusu imzayı inkar etmiş sayılır¹⁷. Taraflar çağrıldıkları duruşmaya geldikleri takdirde, senet hakkında açıklama yaparlar ve inkar edilen imza veya yazı hakkında imza karşılaştırılması yapılması için gerekli karşılaştırmaya elverişli imzayı mahkemeye sunarlar. Bundan başka, taraflar senetteki yazı ve imzanın doğruluğunu nasıl ve hangi vasıtalarla ispat edileceğini açıklarlar.

Adi senetlerde sahtelik incelemesi bakımından, 309. maddede, hakim belirlediği duruşma gününde, hakim imza karşılaştırması yapabilmek için imzayı inkar eden tarafa yazı

yazdıracağı, yani tarafı istiktap edeceği düzenlenmiştir. Eğer ilk bakışta hakim imzanın o kişiye ait olduğunu tespit edebiliyorsa, imzanın inkar edene ait olduğuna karar verir. Hakim imza karşılaştırması sonucunda kanaate varamazsa sonraki adımda bilirkişiye başvurur (md.309/I). Bilirkişinin inceleme yapacağı gün ve karşılaştırmaya elverişli yazılar hakim tarafından belirlenir (md.309/II). Fakat karşılaştırmaya uygun yazılar konusunda mahkeme serbest değildir. Bu yazılar, iki tarafın üzerinde uyduştukları her çeşit belge ve resmi senetler ile bir kimsenin memuriyeti sebebiyle imzaladığı veya mahkeme huzurunda yazıp imzaladığı belgeler olabilir (md.309/III). Bilirkişi tarafından yapılacak imza incelemesi de kanunda belirtilen sıraya göre yapılır. Buna göre öncelikle mahkeme tarafından belirtilen karşılaştırmaya elverişli yazılar ile imza karşılaştırması yapılacaktır. Eğer karşılaştırma, kanaate varma konusunda yeterli değilse, bu halde bilirkişi senedi inkar eden tarafa yazı yazdıracaktır (md.309/IV). Eğer bilirkişi vasıtasıyla da senetteki imzanın kişiye aidiyeti konusunda bir sonuca varılamamışsa son olarak senedin yazıldığını görenler veya kesin olarak bu konuda bilgisi olanlar tanık olarak dinlenir.

Güvenli elektronik imzalı belgeler bakımından, 308. maddenin uygulanması konusunda şunlar söylenebilir. Sahtelik incelemesinde yine kanundaki sıraya uyulması gerekecektir. Buna göre, öncelikle taraflar bu konuda dinlenecek ve ibraz edilen deliller incelenecek şayet bir kanaate varılamamışsa, hakim tarafından imzayı inkar eden tarafın isticvabı yoluna gidilecektir. Taraflar çağırıldıkları duruşmaya geldikleri takdirde, hakimın karşılaştırmaya elverişli diğer imzaları dikkate alarak elektronik belgeyi incelemesi, ancak bu konuda yeterli teknik bilgiye ve mahkemenin gerekli araçlara sahip olmasıyla mümkündür. Elektronik olarak karşılaştırmaya elverişli imzalar, tarafın, nitelikli sertifika sayesinde kendisine özgülenmiş olan gizli anahtarla imzaladığı diğer elektronik belgeler olacağı akla gelebilir. Ancak, hemen belirtilmelidir ki, imza inkarında bulunan kişinin imzasının karşılaştırılmasının teknik olarak diğer elektronik belgelerle yapılması mümkün değildir. Çünkü her elektronik belgenin elektronik imzası birbirinden farklı olacaktır. Bu sebeple karşılaştırma yapılabilmesi, kişinin gizli imza anahtarı ile aynı içerikte bir belgeyi imzalaması sayesinde olabilir. Buna karşılık, inkar edilen elektronik belgede kullanılan en az bir karakterin değişik olması durumunda, belgenin içeriği aynı olsa bile teknik anlamda aynı olmayacağı için bu tür bir karşılaştırmayla da bir sonuca varılamaz. Bu sebeple imza karşılaştırması için en iyi yöntem, ibraz edilen ve imzası inkar edilen elektronik belgenin bizzat kendisinin imza kontrolünün yapılmasıdır. Bu şekilde imza kontrolü sonucunda çıkan belgenin değiştirilmediği veya değiştirildiğine ilişkin pozitif veya negatif sonuç, sahtelik konusunda kanaate varılmasına yardımcı olacaktır. Bu imza kontrolü gerekli araçların sağlanması durumunda hakim önünde de yapılabilir.

İmza kontrolünde hem belgenin değiştirilip değiştirilmediğinin, hem de imzaladığı iddia edilen kişiden sadır olup olmadığının incelenmesi gerekir. Bu sebeple hem imzanın kontrolü, hem de sertifikanın kontrolü gerekecektir. Bu konuda hakimın yeterli teknik bilgiye ve donanıma sahip olması beklenemeyeceğinden bilirkişiye başvurulması bir zorunluluktur. Bilirkişi, elektronik imzanın incelenmesinde tekniğin durumuna göre çeşitli saldırı ihtimallerini de değerlendirmelidir.

Bu aşamada, 308. maddeye uygun olarak hakim tarafından belirlenen duruşma gününde yapılacak incelemede bilirkişinin bulunması da gereklilik olacaktır.

Dipnotlar

¹ Bkz. Yaltı, Billur, E-İmza ve E-Belge: Kağıtsız ve Mürekkepsiz Dünyada Hukuk-I, Vergi Sorunları, Nisan 2001, S.151, s.131.

² Bkz. <http://www.tdk.org.tr/tdksozluk/sozara.htm>, 19.2.2004.

³ Pekcanitez, Hakan, Elektronik Ticaretin Türk İspat Hukukuna Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Uluslararası İnternet Hukuku Sempozyumu, 21-22 Mayıs 2001, İzmir, s.409.

⁴ <http://idari.cu.edu.tr/igunes/ders/bil03.htm>, 19.02.04.

⁵ Bu konuda bkz. Pekcanitez, s.409; Bizer, Johann/Hammer, Volker, Elektronisch signierte Dokumente als Beweismittel, DuD 11/1993, s.622.

⁶ Bizer/Hammer, DuD 1993, s.622-623.

⁷ Bu konuda bkz. Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Zivilprozessordnung, 61. neubearbeitete Aufl., München 2003, § 371, Rdnr. 6, Übers § 415, Rdnr.7.

⁸ Bizer/Hammer, DuD 1993, s.624.

⁹ Elektronik İmzalar İçin Topluluk Çerçevesi konusunda 13 Aralık 1999 tarihli 1999/93/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, Topluluk Resmi Gazetesi, No:L 013, 19.1.2000, s.0012-0020.

¹⁰ Pekcanitez, s.395; Arıkan Saadet, “Modern İletişim Araçları ve Özel Hukuk” in:Hukuk Kurultayı 2000, Ankara 2000, s.312; Sevimli, Ahmet, Elektronik Sözleşmeler ve ABD Elektronik İmza Yasası, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş günü Armağanı, C.II, İstanbul 2001, s.1029.

¹¹ Bizer/Hammer, DuD 1993, s.619.

¹² Bizer/Hammer, DuD 1993, s.622.

¹³ Pekcanitez, s.400; Bizer/Hammer, DuD 1993, s.622.

¹⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra ve İflas Hukuku, 16. Baskı, Ankara 2003, s.191.

¹⁵ Kuru/Arslan/Yılmaz, s.191.

¹⁶ Reisoğlu, Seza, Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002, s.738.

¹⁷ Diğer tarafın duruşmaya gelmemesinin o tarafın aleyhine bir sonucu yoktur (Pekcanitez/Atalay/Özekes, Medeni Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2001, s.408).